

عراق با بحران مالی مواجه است*

مترجم: شریف مطوف

بهره و اقساط وامهای دولت عراق در سال ۱۹۸۵ به حدود ۳ میلیارد دلار برآورد می شود

از گزارشهای مالی بین المللی که به تازگی منتشر شده است، برداشت می شود که کشور عراق در سال ۱۹۸۵ با بدترین بحران مالی خود از شروع جنگ خلیج فارس تاکنون مواجه خواهد شد. وقوع این بحران هنگامی مطرح گردید که کشورهای عرب خلیج فارس به دلیل اوضاع بد اقتصادی داخلی، کمکهای اقتصادی خود را به عراق، کاهش دادند.

انتظار می رود این بحران، به دلیل تعهدهای مالی عظیمی که دولت عراق دارد، پیش آید. به عبارت دیگر با فرا رسیدن موعد بازپرداخت قسطهای سربه فلک کشیده، وامهای خارجی، حکومت عراق با بحران شدیدی مواجه خواهد شد. امروزه آگاهان به مسائل مالی جهان عقیده دارند که دولت عراق در آینده نزدیک ناچار خواهد شد در مورد تاریخ سررسیدهای بازپرداخت قسط وامهای خود تجدید نظر نماید. سررسید این قسطها، در سال ۱۹۸۵ فرا می رسد.

در این مورد، دفتر "وورتن اکنو متریکس" آمریکایی (یکی از دفترهای بین المللی متخصص در امور اقتصادی است) برآورد نموده که دولت عراق در سال ۱۹۸۵، حدود دو میلیارد دلار، تنها به سه کشور از کشورهای طلبکار خود باید بپردازد. این کشورها عبارتند از: فرانسه (۱۰۸۰ میلیون دلار)، ژاپن (۵۵۰ میلیون دلار) و آلمان غربی (۳۷۲ میلیون دلار).

اما بدهی عراق به اتحاد جماهیر شوروی، بنا به تخمین آگاهان اقتصادی، بالغ بر ۳ تا ۴ میلیارد دلار است. این بدهی در درجه نخست ناشی از خرید انواع اسلحه است. کشور اتحاد جماهیر شوروی عمده ترین کشور صادرکننده اسلحه به رژیم عراق است و اعتبارات زیادی را، با شرایط بسیار آسان و با نرخ بهره بسیار پایین و موعد بازپرداخت درازمدت، به عراق داده است.

تراکم دیون خارجی

مبالغی را که رژیم عراق تنها در سال ۱۹۸۵ به شکل اقساط وام یا به شکل بهره، این وامها باید بپردازد، حدود ۳ میلیارد دلار برآورد می شود. همچنین انتظار می رود کسری پرداختها در سال مزبور

به حدود ۳۹۰۰۰ میلیارد دلار برسد. این رقم در تاریخ عراق بی سابقه است. بنابراین، خالص پرداختهای خارجی رژیم عراق، بالغ بر ۶۹۰۰۰ میلیون دلار خواهد بود. علاوه بر این، مقدار دارایی آن کشور در بانکهای خارجی در حال حاضر بسیار ناچیز و نزدیک به صفر است.

اطلاعات موجود نشان می دهد که دارایی عراق در بانکهای بین المللی در اواخر سال ۱۹۸۳، فقط ۸۰۰ میلیون دلار بوده است، و این امر، ناشی از هزینه های جنگ آن کشور با ایران است. دارایی عراق در بانکهای خارجی در پایان سال ۱۹۸۰ به بیش از ۲۵ میلیارد دلار می رسید. این رقم در پایان سال ۱۹۸۱ به حدود ۱۶ میلیارد دلار کاهش یافت و این کاهش همچنان ادامه داشت و در حال حاضر رقم مزبور به صفر نزدیک شده است.

جنگ خلیج فارس به بالا رفتن سریع میزان بدهیهای خارجی عراق منجر شده است. بدهی آن کشور در پایان سال ۱۹۸۱ در حدود ۱۵ میلیارد دلار بود که در پایان سال ۱۹۸۲ به ۲۲ میلیارد دلار و در سال ۱۹۸۳ به ۳۰ میلیارد دلار رسیده است. امروزه بدهیهای خارجی کشور عراق حتی از کل درآمد ملی آن کشور افزونتر شده است. علاوه بر این، بدهیهای مزبور در حدود ۵ تا ۷ بار بیش از کل ارزش صادرات عراق است.

کمکهای مالی بریتانیا به عراق

وزیر بازرگانی بریتانیا در اوایل ماه نوامبر گذشته به عراق سفر کرد تا با مسئولان آن کشور، در مورد امور مالی و بازرگانی گفتگو کند.

از نتیجه های این سفر، تعهد بریتانیا به پرداخت اعتبارات مالی جدیدی به عراق به ارزش ۵۰۰ میلیون لیره^۱ استرلینگ است. این اعتبارات جهت خرید کالاهای انگلیسی تخصیص داده شده است. علاوه بر این، در سال ۱۹۸۳ دولت انگلستان با تخصیص اعتبار بازرگانی به مبلغ ۲۷۵ میلیون لیره استرلینگ به عراق موافقت نمود.

وام جدید قرار است در قسطهایی با مدت متوسط یا درازمدت بازپرداخت گردد (یعنی در آینده دور یا دورتر). این وام به دو نیمه تقسیم می شود. نیمه اول (۲۵۰ لیره استرلینگ) جهت خریدهای کالاهای ماشین آلات سنگین به وسیله عراق تخصیص داده شده است در حالی که نیمه دوم آن، به خرید کالاهای پزشکی گوناگون اختصاص داده می شود.

وزیر بازرگانی بریتانیا در پایان سفر خود به بغداد به خبرنگاران گفت که موافقتنامه جدید "علاقه دولت بریتانیا به بازرگانی انگلیس و عراق" را منعکس می سازد. همچنین اضافه نمود که این موافقتنامه، قراردادهایی برای شرکتهای انگلیسی دربر خواهد داشت که کل ارزش این قراردادها، بیش از ۶۶۰ میلیون لیره استرلینگ خواهد بود، به خاطر اینکه متنهای تفصیلی این موافقتنامه - به ظاهر - نشان می دهد که ارزش کل هر کدام از قراردادها به بیش از مبلغ وام پرداختی توسط دولت انگلیس خواهد رسید، چرا که مقداری از بهای کالاهای خریداری شده، به ظاهر می بایستی توسط رژیم عراق، نقدی پرداخت شود.

افزون بر این، در ماه اوت گذشته، دولت بریتانیا اعتبار اضافی به ارزش ۸۵ میلیون لیره استرلینگ به رژیم عراق پرداخت. این مبلغ جهت خرید کالاهای گوناگون از بریتانیا توسط عراق تخصیص داده شده است. مبلغ مذکور افزون بر اعتباری است که دولت بریتانیا در اکتبر ۱۹۸۳ به مبلغ ۲۷۵ میلیون لیره استرلینگ به عراق داده است. علاوه بر این، دولت بریتانیا وام فوق العاده دیگری به ارزش ۹۰ میلیون لیره استرلینگ جهت تأسیس نیروگاههای جدید که توسط شرکتهای تخصصی انگلیسی نصب می شود، پرداخته است.

رژیم عراق، در سالهای اخیر از کشورهای اصلی صادرکننده کالا به آن کشور، اعتبارات بیشتری را درخواست کرده است. علاوه بر این، از کشورهای مزبور درخواست نموده است که موعد بازپرداخت اقساط وامهای خود را و نیز اقساطی که باید به پیمانکاران خارجی در عراق بپردازد، به تأخیر بیندازد. از این رو بود که با شرکتهای اجرا کننده طرحهای عراق به توافق رسیدند تا موعد پرداخت اقساط آنها را به عقب بیندازند. این شرکتهای بیشتر برزیلی، هندی و انگلیسی هستند. ناگفته نماند قراردادهای این شرکتهای با وساطت کشورهای تابعه، با عراق منعقد شده بود.

ارزش اقساط به تأخیر افتاده پیمانکاران خارجی ۳ کشور یاد شده (برزیل، هند و بریتانیا) در حدود ۱۲۴۵ میلیون دلار بوده است. علاوه بر این، بازپرداخت این مبالغ به زمان غیر معینی موکول شد. ولی اگر به همین شکل در مورد بدهیهای آن کشور به طلبکاران فرانسوی، ژاپنی و آلمان غربی عمل شود، اقساط به تأخیر افتاده به ۳۲۰۰ میلیون دلار خواهد رسید. افزون بر اینها، بهره مرکبی که بر این مبالغ تعلق می گیرد، افزایش خواهد یافت.

آگاهان به این مسائل عقیده دارند که ژاپن و آلمان غربی اصرار خواهند نمود تا موعد پرداخت اقساط بدهیهای بلزرگانی عراق به صادرکنندگان و پیمانکاران آن کشورها، به مدت کوتاه و معینی به تأخیر افتد، بدین نحو که پرداخت اقساط این بدهیها بلافاصله پس از پایان سال ۱۹۸۵ شروع شود. اما شواهد موجود در مورد دو کشور فرانسه و انگلیس نشان می دهد که مسئولان امور مالی حکومتهای دو کشور یاد شده آمادگی بیشتری دارند تا با دولت عراق مسامحه کنند. اگرچه که شرکتهای مربوط بردریافت بدون تأخیر و درنگ طلب خود، اصرار می ورزند.

بنابراین، دفتر "وررتین" به این نتیجه می رسد که: "مشکلات مربوط به بدهی عراق و مسائل ناشی از آن - حتی اگر دولت آن کشور بتواند در آینده نزدیک، حجم صادرات نفتی خود را افزایش دهد - حداقل تا پایان این دهه ادامه خواهد یافت". دفتر ووررتین ادامه می دهد که: "ممکن است، تا دهه نود نیز ادامه یابد" و نیز می افزاید که: "پیمانکاران خارجی و ضمانتهای دولت عراق از جمله مسئولان سیاسی و مالی کشورهای خارجی، ناچار گشته اند این وضع نامطلوب را بدون رضایت خویش قبول کنند".

توقف توسعه

دولت عراق در دو سال ۱۹۸۳ و ۱۹۸۴ به شکل چشمگیری از واردات خود از کشورهای خارجی

کاست. علاوه بر این، تعداد زیادی از طرحهای عمرانی و توسعه کشور را ملغی نمود و با حجم و اعتبار آنها را کاهش داد. بنابراین، در این مورد، دفتر وورتین اظهار می کند که: "از بودجه عمرانی و سرمایه گذاری دولت عراق اکنون جز اسگلتی چیزی باقی نمانده است که در این بودجه دیگر، نه می توان صرفه جویی نمود و نه می توان با آن کاری انجام داد".

دفتر وورتین در این خصوص می افزاید که "بودجه رژیم عراق از نظر هدف، آینده نگر نیست به دلیل این که فقط به تکمیل طرحهای نیمه تمام و استراتژیک اختصاص داده شده است". بنابراین، هرگونه صرفه جویی بیشتری در آن، به متوقف شدن طرحهای استراتژیک بزرگی که برای آنها پول هنگفتی تاکنون هزینه شده است، منجر خواهد شد. از جمله این طرحها، طرح سد موصل و طرح تأمین کارخانه های سیمان مشی است. اما در بودجه جاری کشور، به دلیل اینکه قبلاً "حداکثر صرفه جوییهای ممکن در آن اعمال شده است، دیگر نمی توان صرفه جویی نمود.

در حال حاضر، رژیم عراق قصد دارد سه طرح بزرگ نفتی را به منظور بالا بردن توانایی صادرات نفت خام، به مرحله اجرا بگذارد تا شاید بتواند با بحران مالی شدید کنونی خود مقابله کند. این طرحها عبارتند از: خط لوله بصره - ینبع، خط لوله کرکوک - عقبه و توسعه خط لوله نفت عراق که از خاک ترکیه می گذرد.

اولین طرح، بزرگتر از دو طرح دیگر و از دو مرحله اساسی تشکیل می شود. هدف مرحله اول، مربوط ساختن چاههای نفت بصره به خط نفت جزیره عربی (پترولین) است. این خط، رأس التوره در خلیج فارس را به بندر ینبع در کراه دریای سرخ مرتبط می سازد. (تا نفت عراق همراه با نفت عربستان سعودی از طریق دریای سرخ صادر گردد - م). گفتگو بر روی این طرح در مراحل نهایی است و انتظار می رود به زودی موافقتنامه مربوط به آن توسط مسئولان دو کشور به امضاء برسد. همچنین پیش بینی می شود کار بر روی این طرح به زودی شروع شده و تا اوایل سال ۱۹۸۵ به بهره برداری برسد.

مرحله دوم این طرح، با هدف کشیدن خط لوله اضافی و مستقل از نقطه تلاقی لوله عراق با خط عربستان سعودی تا بندر ینبع، اجرا می شود. هزینه اجرای مرحله اول طرح، که به طول ۷۰۰ کیلومتر است - در حدود ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ میلیون دلار پیش بینی می شود. از طریق این خط لوله، پیش بینی می شود که حدود نیم میلیون بشکه نفت خام در روز صادر شود. اما هزینه کل طرح (مرحله اول و دوم آن با هم) در حدود ۲۵۰۰ میلیون دلار پیش بینی می شود. پس از پایان مرحله دوم، انتظار می رود بتوان از طریق این خط لوله، حدود ۱/۶ میلیون بشکه نفت خام در روز صادر نمود. روشن است، دولت عراق خواهان آن است که کل هزینه های طرح یاد شده را، پس از بهره برداری از آن خط، به شکل نفت خام، بپردازد.

همچنین تصمیم گرفته شد که طرح دوم (خط لوله کرکوک - عقبه) توسط شرکت نفت آمریکایی "بیکتل" به مرحله اجرا گذاشته شود که تمام هزینه های آن را نیز به شکل نفت خام دریافت نماید. طول این خط لوله در حدود ۱۱۰۰ کیلومتر و هزینه آن در حدود ۱۲۰۰ میلیون دلار پیش بینی شده است. اما سومین طرح - توسعه خط لوله ترکیه - هم اکنون در مرحله مطالعه و مذاکره بین مقامات دو کشور عراق و ترکیه است.

